

■ ALEXANDRU
BALACI

Frumusețe și adevăr

Marile evenimente ale acestor luminoase zile de primăvară, adevărate sărbători ale întregului popor român, aniversarea a cincizeci și cinci de ani de la întemeierea gloriosului Partid Comunist Român și Congresul educației politice și culturii socialiste, au mobilizat atenția și întreaga energie creatoare a tuturor forțelor angajate în uriașul proces de desăvârșire a construcției socialiste. Odată mai mult s-au putut demonstra justetea și dinamismul îndrumării de către partid a unitarei colectivități românești, care dă viață celor mai înaintate idei de eliberare socială și de construcție, realizând un mare salt istoric, pe toate planurile complexei sale existențe.

Apropiatul Congres, în care se vor dezbate problemele culturii și educației socialiste, va trasa conturul luminos al bilanțului realizărilor din această importantă sferă a activității umane, stabilind totodată liniile de forță ale dezvoltării viitoare. Se vor sublinia, încă o dată, caracteristicile culturii contemporane românești, organica ei legătură cu tradițiile cele mai nobile ale imensului patrimoniu de valori spirituale, create de poporul român în decursul milenarei și dramaticei sale istorii. Tradiția cea mai valoroasă a mișcării noastre culturale este a unei arte și literaturi profund legate de viața și idealurile poporului, trăgându-și seva din investigarea structurală a realității. O asemenea tradiție a fost îmbogățită de creatorii contemporani pe baza viziunii noi despre lume, artă și viață, pe care a acordat-o concepția filozofică a partidului, operele noii noastre culturi fiind caracterizate de înțelegerea dialectică a realității, de dinamica permanentă care schimbă liniile vieții individuale și colective, descoperind noi perspective de dezvoltare și realizare, în fiecare fenomen. În același timp, operele culturii contemporane românești poartă în ele, drept cea mai prețioasă încărcătură, optimismul generat de încrederea deplină în mersul continuu al întregii societăți românești.

Se va putea sublinia la Congres, cel mai important forum dedicat vreodată analizei complexelor probleme ale culturii și educației, o altă esențială trăsătură a spiritualității românești privind anularea distanței care, în anumite retrograde concepții, separa pe creatorul de valori spirituale de cei mulți, de cei care se împărtășesc de la izvoarele clare ale artelor și literaturii. Întreaga noastră cultură și-a propus drept finalitate estetică și educativă, crezând puternic în funcția sa, primordial formativă, oglindirea integrală, sub marile reflectoare ale artei, a problematicii complexe a omului contemporan,

a individualității constructorului socialismului. Profilul moral-ideologic al acestui nou tip uman se conturează mereu mai precis, pe fondul efervescenței creatoare a edificării în orice domeniu în patria noastră. În acest avânt unanim al energiilor creatoare ale poporului, scriitorii și oamenii de artă au surprins și au redat în opere armonice izvorul veșnic viu, de înfăptuiri ale omului nou. Crearea unei noi tipologii umane se răsfringe în operele de artă, după un criteriu pe care l-am putut numi al concordanței dintre estetic, social, istoric și etic. Există, paralel, și o vibrație profundă generată de patosul confruntării ideilor în procesul formării conștiinței socialiste. Înfruntarea dintre mentalități trecute, înțelegerea libertății prin prisma umanismului revoluționar sînt alte caracteristici ale culturii contemporane dimensionate și de etica neconținutei depășiri.

Teatrul românesc contemporan a polarizat atenția maselor de spectatori, mereu mai numeroși, prin dezbaterea unor valori umaniste, totdeauna pledînd pentru încrederea în om și în minimatele sale facultăți. Lucrările dramatice din ultima vreme își propun drept obiect central al reprezentării adevărul istoric. Protagonistul operei dramatice este omul, reprezentat integral, pe întreaga curbă a evoluției sale, fie că aparține trecutului îndepărtat, dar exemplificator, fie că se află în miezul fierbinte al contemporaneității. Evoluția eroului dramatic nu este lipsită de mari contraste existențiale, iar respectarea adevărului istoric este condiționată și de adevărul psihologic. Pentru autorii, mereu mai numeroși, de drame istorice, istoria este, în realitatea ei ultimă, o sumă a comportamentului uman, a tuturor complexelor atitudini psihologice, raționale, a tuturor pasiunilor și sentimentelor, fructificate de condiții economice și sociale corespunzătoare unei anumite etape a evoluției societății omenești. Motivul istoriei este pus în mișcare de conflictele oamenilor, de ascultarea legilor inflexibile ale adevărului. Prima lege a artei teatrale românești contemporane ni se pare a fi adevărul istoric, observarea absolută a realității. Acest principiu estetic capătă caracteristici etice în dramaturgia contemporană. Respectarea adevărului aduce scriitorului și literaturii demnitatea, iar funcția educativă a artei stăpînite de respectul adevărului contribuie plenar la perfecționarea umană. Scriitorul, alături de istoric, păstrează neschimbată substanța și dimensiunile realității. Dar, spre deosebire de istoric, prin specificul harului său, o transfigurează, acordîndu-i forma artei, forma poeziei, care pot pătrunde, cu magica lor forță, chiar dincolo de realitate, dincolo de crustele în care uneori sînt învăluite datele istoriei, tinzînd spre atingerea miezului ei iradiant; el este înzestrat cu facultatea aprofundării spirituale a realității, iar opera de artă poate să fie considerată și o proprie oglindire a sufletului creatorului, a biografiei sale spirituale. Poezia și adevărul se interferează cu sensibilitatea scriitorului aplecat asupra personajelor sale ca asupra sa însuși, încorporat în ele. Măsura personajelor este măsura scriitorului, ele fiind încărcate de mesajul care propune adevărul drept temă fundamentală a artei, un adevăr integral, istoric și etic în consubstanță. Un scriitor, răsfrîngînd adevărul în prismele artei sale, se consideră a fi o parte integrantă a conștiinței colective. El caută să individualizeze psihologic pe făuritorii istoriei, pentru a realiza, cu uneltele infinitei sale sensibilități, determinări umane, sensurile dramatice ale evenimentelor pe care le iluminează din plin reflectoarele istoriei. Însetați de concret și de real, scriitorii României socialiste aderă la viața plenară în al cărei centru se află omul, încordat de tensiune și de speranțe, pe întregul său arc existențial.

Cei prezenți la marele forum vor reprezenta o asemenea înaltă concepție, care dinamizează pe toți cei care servesc adevărului și frumuseții culturii, creînd-o sau împărtășînd-o. ■